

Signe Bergman Larsen, Janne Laursen og Sara Fredfeldt Stadager

Hjem – En særudstilling om eftervirkninger af krig og forfølgelse

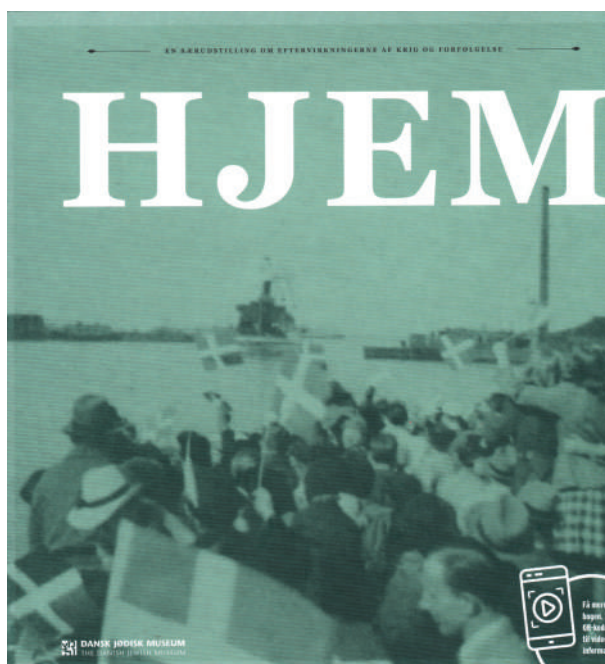
Dansk Jødisk Museum 2020, 178 sider

ISBN: 8791577086

Af Margit Warburg

I 2020 er der udkommet forholdsvis få faglige bøger om dansk jødiske forhold. En af de få er bogen *Hjem*, som er en præsentation af hovedtrækkene i særudstillingen på Dansk Jødisk Museum med samme navn. Udstillingen var åben fra 2013 til 2015, og det er en god idé at fastholde den med denne bog.

Læseren har nu muligheden for at fordybe sig mere i historien om hjemkomsten og perioden efter krigen, end hvad muligt var ved et museumsbesøg, og selvom det selvfølgelig ikke er det samme som selv at se genstandene, så er bogen rigt og smukt illustreret. Bogen indeholder desuden QR-koder, de små firkanter med sorte og hvide firkanter af forskellig størrelse. Når man scanner koden, er der links til videoer og en større mængde information. Noget tilsvarende er der ofte mulighed for i udstillinger, men det er ikke altid, man giver sig tid til det. Når det som her er en bog, er tiden der pludselig, og for eksempel har læseren mulighed for at følge *Billed-Bladets* reportager fra 1945 fra de tyske kz-lejre. Man kan også se og høre blandt andre Birgit Krasnik Fischermann fortælle om deportationen til Theresienstadt og rejsen hjem med De Hvide Busser eller se en etårig Leif Tikotsky tumle rundt i græsset hos sin barnepige, mens hans mor var i Theresienstadt og hans far i Sverige. Det er en lille filmstribe med en stærk virkning, for han ligner en almindelig lykkelig tumling. Men det var de færreste børn og voksne, som senere slap uden psykiske men.

Omkring 150 børn blev tilbage i Danmark, mens forældrene var deporteret eller havde nået at flygte til Sverige. Børnene var mellem seks dage og 17 år gamle, og langt de fleste boede hos andre i over halvandet år. Den 29. oktober 1943 blev Arthur og Jan Norden på syv og 11 år dog sendt med fiskerbåd til deres forældre i Sverige – familien har gemt de navneskilte, de havde om halsen, og de er afbildet i bogen. De fleste andre børn boede imidlertid hos kærlige familier rundt om

i landet, indtil krigen sluttede. Men da deres forældre kom hjem til Danmark, kunne mange af børnene ikke genkende dem, og flere savnede deres plejeforældre så voldsomt, at de endte med at blive adopteret af dem. De jødiske forældre talte sjældent med børnene om deres oplevelser, og flere af børnene forstod ikke, hvorfor deres forældre havde forladt dem.

Hjem starter simpelthen med de mange ankomster hjem til Danmark. De fleste kom fra Sverige. Mange havde deres fineste tøj på, og der er billeder i bogen, hvor de bliver modtaget med flag og blomster af familie og venner. I familien Salomons tilfælde var gadedøren på Østerbrogade 60 pyntet med bøgegrene og et ”Velkommen hjem”. Men andre kom hjem til en lejlighed, der var udlejet igen, og de måtte bo i flygtningelejre, de såkaldte forlægninger. Og nogen kom som bekendt slet ikke hjem, men mistede livet under flugten til Sverige eller i Theresienstadt.

Det er mindre kendt, at en gruppe medarbejdere i Københavns Kommune under navnet Socialtjenesten sikrede, at 97 tomme lejligheder og 350 indbo stadig var tilgængelige efter krigen. Socialtjenesten var også med til at organisere fødevarepakker til Theresienstadt og til at redde Torahrullerne fra synagogen i Krystalgade.

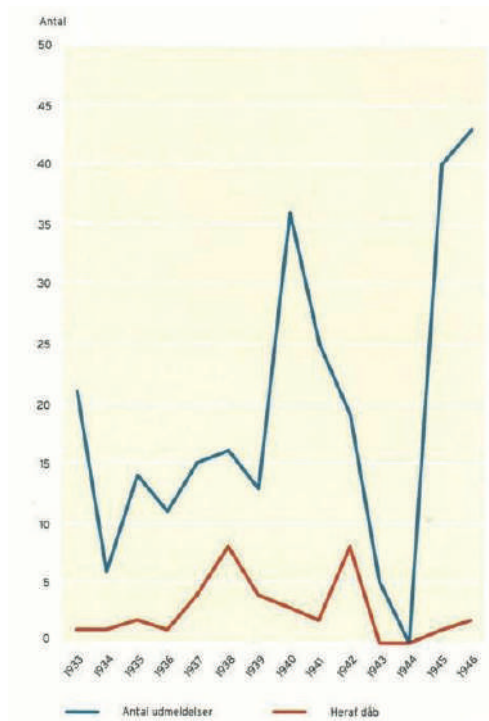
Økonomisk var det svært for mange. Ganske vist kunne de jødiske hjemvendte få midlertidig statslig hjælp, men lovgivningen og det tilhørende bureaukrati var ikke let tilgængeligt, og tyveri fra de flygtedes hjem faldt for eksempel uden for lovens område. Trossamfundet indførte et krisetillæg oveni medlemskontingentet, men det varede alligevel flere år, før det i hvert fald udadtil kunne blive en mere almindelig hverdag. For de mange statsløse jøders vedkommende varede det endnu længere. I oktober 1943 var ca. 1.500 jøder i Danmark reelt statsløse, og de var ikke omfattet af erstatningsloven. Fra januar 1946 stoppede al midlertidig hjælp til de statsløse, og det betød, at de kun kunne søge opholdstilladelse, dansk fremmedpas og dansk statsborgerskab på lige fod og som en del af de nationale kvoter for ikke-jødiske indvandrere.

Bogen afbilder og citerer fra en dagbog skrevet af Arne Zimling, som var leder af en af de forlægninger, som

husede de mange mennesker, der ikke kunne vende tilbage til deres tidligere hjem. Det er en spændende kilde, og den illustrerer, hvor frustrerende og kaotisk det må have været.

Krigsoplevelserne og usikkerheden om, hvor hjem var og skulle være, fik mange til at melde sig ud af trossamfundet eller til at rejse ud af landet. Bogen indeholder en interessant figur over antal udmeldelser af Det Mosaiske Troessamfund fra 1933 til 1946 (s. 71).

De mange vanskeligheder og somme tider danske uhyrligheder skal selvfølgelig ikke skygge for, at Danmark med rette er verdensberømt for redningen af de danske jøder. De mange film, både populære og faglige bøger, breve fra amerikanske jødiske skolebørn til dronning Margrethe og gæstebogen i Dansk Jødisk Museum vidner om international taknemmelighed. Det er en taknemmelighed, der deles af det dansk jødiske samfund også i dag - også blandt efterkommerne af de mange, der i sin tid vendte hjem. Det er trods alt et stykke fornem danmarkshistorie, som bogen *Hjem* har formået at vise med vældig mange nuancer.

Grafen fra bogen viser antallet af udmeldelser af Det Mosaiske Troessamfund mellem årene 1933 og 1946.